

ZÁKLADY VÝTVARNÉ KULTURY I.

Přednáška VII. – podzim 2018/2019

Architektura, sochařství a malířství středověku

Historické vymezení

- Vrcholný a pozdní středověk
- Vznikl před polovinou 12.století ve Francii
- Od 13.století ovládl západní, střední a částečně jižní Evropu
- 15.století severně od Alp - pozdní gotika
- V Itálii se v té době již rozvíjela renesance

Gotika

- Název – něco posměšného, vznikl v renesanci a znamenalo to něco v hlubokém úpadku, připisované barbarským Gótům

Církev

- Ve 13.století získala hegemonii nad mocí světskou a papežství vytvořilo z církve pevně sjednocenou a centralizovanou organizaci podléhající právu kanonickému
- Odpor proti bohatství církve mělo za následek vznik lidového kacířství a také vznik žebravých řádů

Žebravé řády

- Minorité (menší bratří, františkáni)
zakladatel sv. František z Assisi (1183-1226)
- Dominikáni – zakladatel sv. Dominik
(1170-1221)
- Oba řády chtěli žít v chudobě a jen s darů

Obnova měst

- **12. století – růst počtu obyvatel** – vytváření **městských center**; gotické umění úzce spjata s městskou kulturou (x románské)
- **střed města: katedrála**
- růst sociální a kulturní role měst; **zásobování měst – rozvoj obchodu**
- **obchodní cesty** – využívají **poutnických cest a cest po moři** (rozvoj měst v severní Itálii a jejich námořní převaha); šíření myšlenkových proudů
- **zakládání univerzit** (velké intelektuální soupeření; vzdělanost „opouští zdi klášterů“; řecká filosofie a klasičtí středověcí myslitelé; scholastické a teologické koncepce – idealismus a mysticismus x racionalizace víry a přirozenosti)
- **náboženství se stává přístupnější lidem**
- **geopolitická roztržitost Evropy**

Hlavní rysy gotického slohu

- Umění nesloužilo jen panovníkům a církvi, ale stále více se uplatňuje nová vrstva – měšťané. Objevují se i městské stavební hutě a městské dílny
- Gotika je více realistická než umění románské. Symbolika čísel, geometrická schémata jsou zachována
- Umělec se vynořuje z anonymity
- Od 14.století vznikají i národní rysy a vznikají národní umělecké školy

Historické souvislosti

- **Francie** získává moc nad dosud rozdrobeným územím
- **poč. 13. st.** – Filip August získává **zpět území držená Angličany**
- **panování sv. Ludvíka** (1226–1270) znamená vítězství Kapetovců
- **Německo** – nepřehledná situace; 2. pol. 13. st. – úpadek císařské autority; sv. říši římské národa německého vládnou velmožové
- hansovní města u Baltského a Severního moře a jejich obchodní partneři a rivalové – města v severní Itálii – velká autonomie, centra obchodu a kultury
- **Španělsko** – rekonkvista vůči islámu

Stoletá válka

- 1337–1453 – Francie x Anglie
- příčina: spor o následnictví francouzské koruny
- první válka evropského rozměru
- **1348 – morová epidemie**; umírá třetina obyvatel Evropy
- **feudální vztahy** nahrazovány **moderní koncepcí státu**; obyvatelstvo **se identifikuje s národem** a řadí se po bok panovníka, čímž se popírá autorita papeže
- **1309–1377 – papežský exil v Avignonu**; město je sice majetkem Království neapolského, ale papež se přesto ocitá pod francouzským vlivem
- **církevní schizma** (vláda dvou a posléze i tří papežů)
- oslabení moci církve vůči světské moci
- Individualismus a mysticismus v náboženství

„Soumrak“ gotické kultury

- **pol. 15. st. – konec stoleté války**, uklidnění politické situace v Evropě
- prosazování **moderní podoby státu**
- **Francouzské království** upevnilo svou moc v boji s vévody burgundskými
- **Svatá říše** zůstává **rozdělena**
- **Španělsko** ukončuje rekonkvistu dobytím Granady 1492; spolu s Portugalskem revolučně mění evropské pojetí světa, když objevuje **Nový svět**
- **Itálie** – prosperita a kulturní rozkvět, humanismusa renesance
- myšlenky italské renesance si ostatní Evropa osvojuje celé století; středověké umění zde pokračuje až do 16. st.

Datace

Francie

- 1.raná gotika - 12.století
- 2.Vrcholná gotika - 13. a 14.století
- 3.Pozdní gotika – 15.století

Čechy a Morava

- 1.raná, přemyslovská – 13.století
- 2.vrcholná, lucemburská – 14.století
- 3.pozdní, jagellonská – 15.století

Druhy architektury

- Kostel, klášter
- Hrad, tvrz, městský palác a dům
- Rozvinul se gotický urbanismus
- Dokonalejší fortifikační stavby – obrana proti novým zbraním (střelný prach od 14.století)

Konstruktivní prostředky

- Lomený oblouk

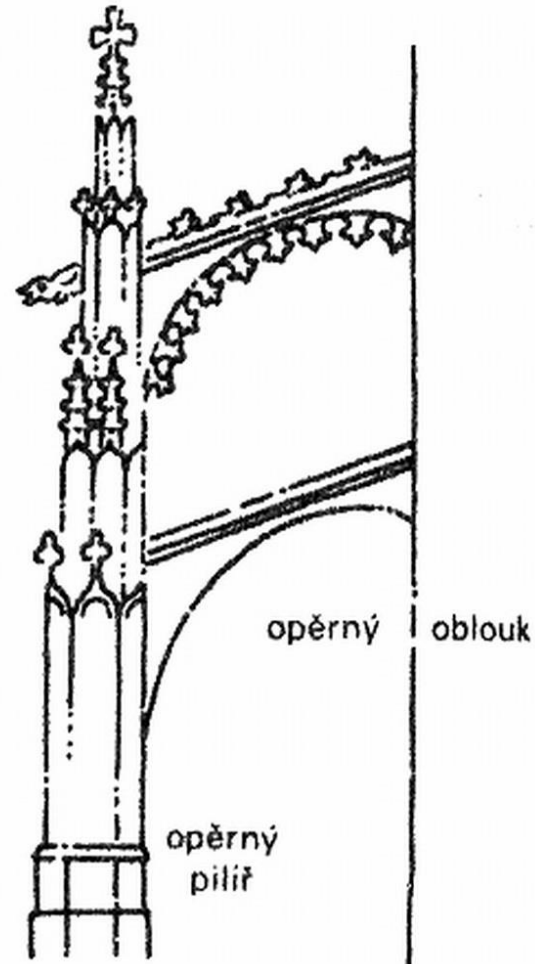
Konstruktivní prostředky

- Žebrová klenba
křížová

Konstruktivní prostředky

- Vnější opěrný systém

Charakteristické znaky

- Dynamismus
- Vertikalismus
- Odhmotnění
- Sjednocení prostoru
- Snaha vytvořit sugestivní imaginární prostor

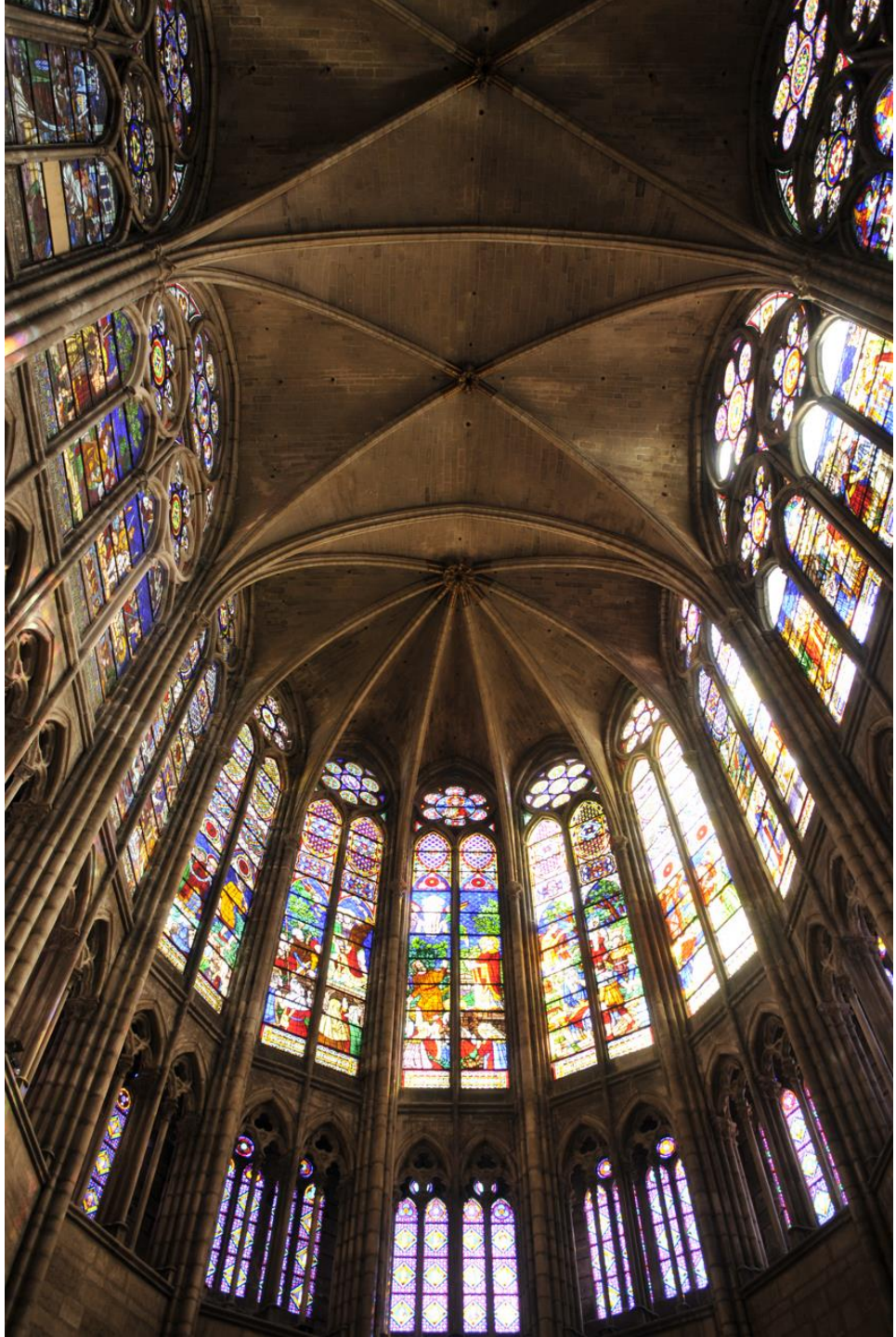
Bůh je světlo

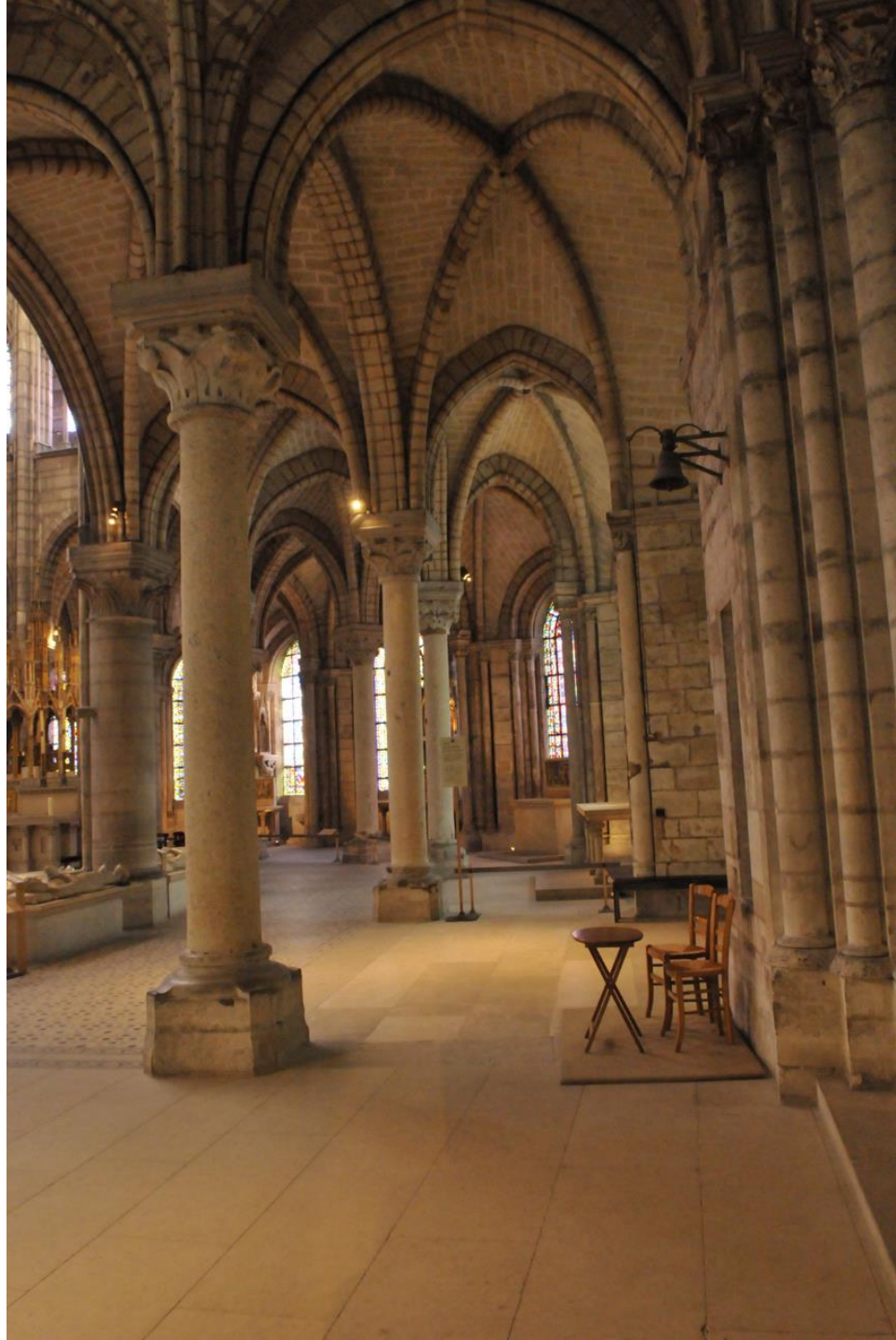
- **přestavba opatství Saint Denis** opatem Sugerem = nová architektura
- **lod'** – poprvé gotické tvarosloví (vysvěcena 1140)
- **dvojitý chórový ochoz** (vysvěcen 1144)
- **žebrová klenba, příčný lomený oblouk,**
- **ústup nosné funkce zdí**
- **velká okna, vitaje**

Saint Denis

- První stavba, ve které bylo důsledně použito lomeného oblouku, žebrové křížové klenby a opěrného systému
- Objevují se i románské prvky –masivní zdi, hmotné články a abstraktní hlavice
- Z původní stavby se zachovalo západní průčelí s dvěma klenebními poli, chórová krypta a krypta

Credit: Office de Tourisme de Plaine Commune Grand Paris

Revoluční konstrukce

- skeletová konstrukce – budova z kamene a skla (klasická katedrála)
- lomený oblouk – spojení dvou kruhových výsečí
- výhoda: lze libovolně měnit jeho výšku, může být plošší nebo špičatější
- opěrné oblouky s opěrnými pilíři zajišťující stabilitu hlavní lodi (vnější opěrný systém vedený přes střechy bočních lodí)

Notre Dame v Paříži

- Raná gotická katedrála
- Tribuny, okna, masivní sloupy
- Umělecké dokonalosti dosáhly katedrály v Remeši (korunovační chrám francouzských králů), v Amiens a v Beauvais

Katedrála Notre-Dame, ostrov Île de la Cité, Paříž, 1163–1345

Image © 2009 Aerial Imagery - Google

Google

lat: 48.853120° lon: 2.351740°

00000000

2009/03/20 11:11:259m

Katedrála Notre-Dame, Amiens, 1220–1259, Robert de Luzarches

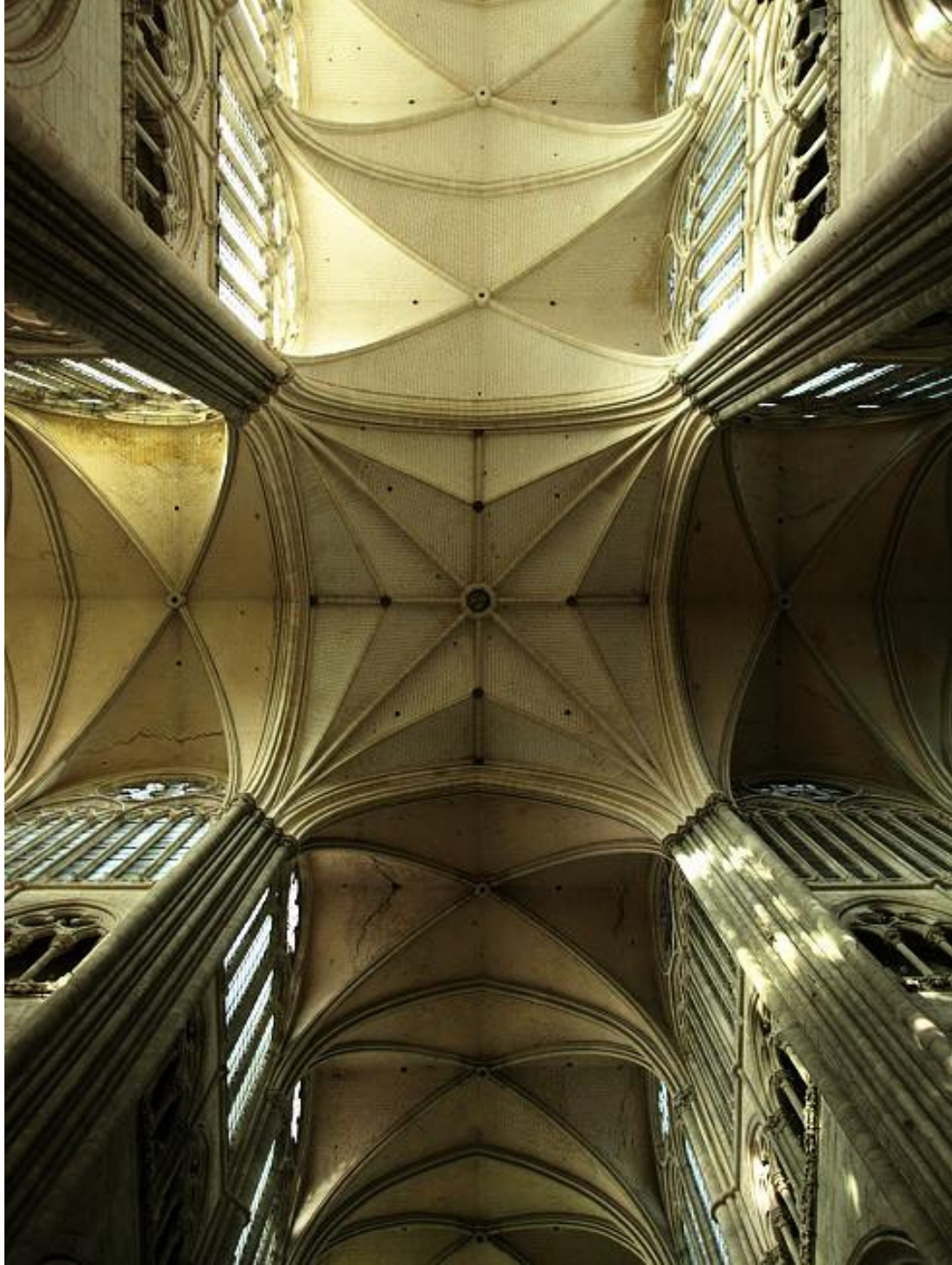

Estel

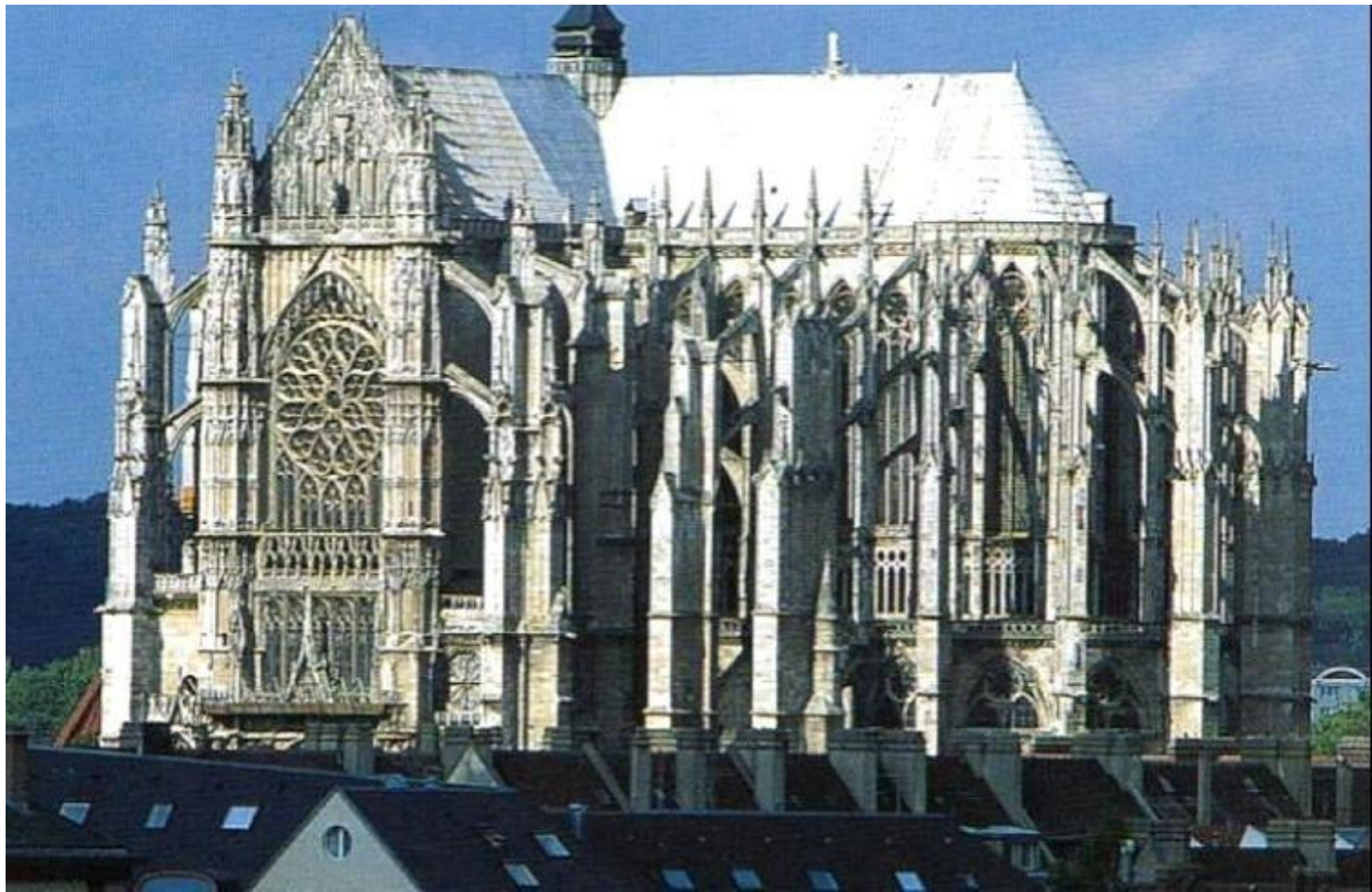

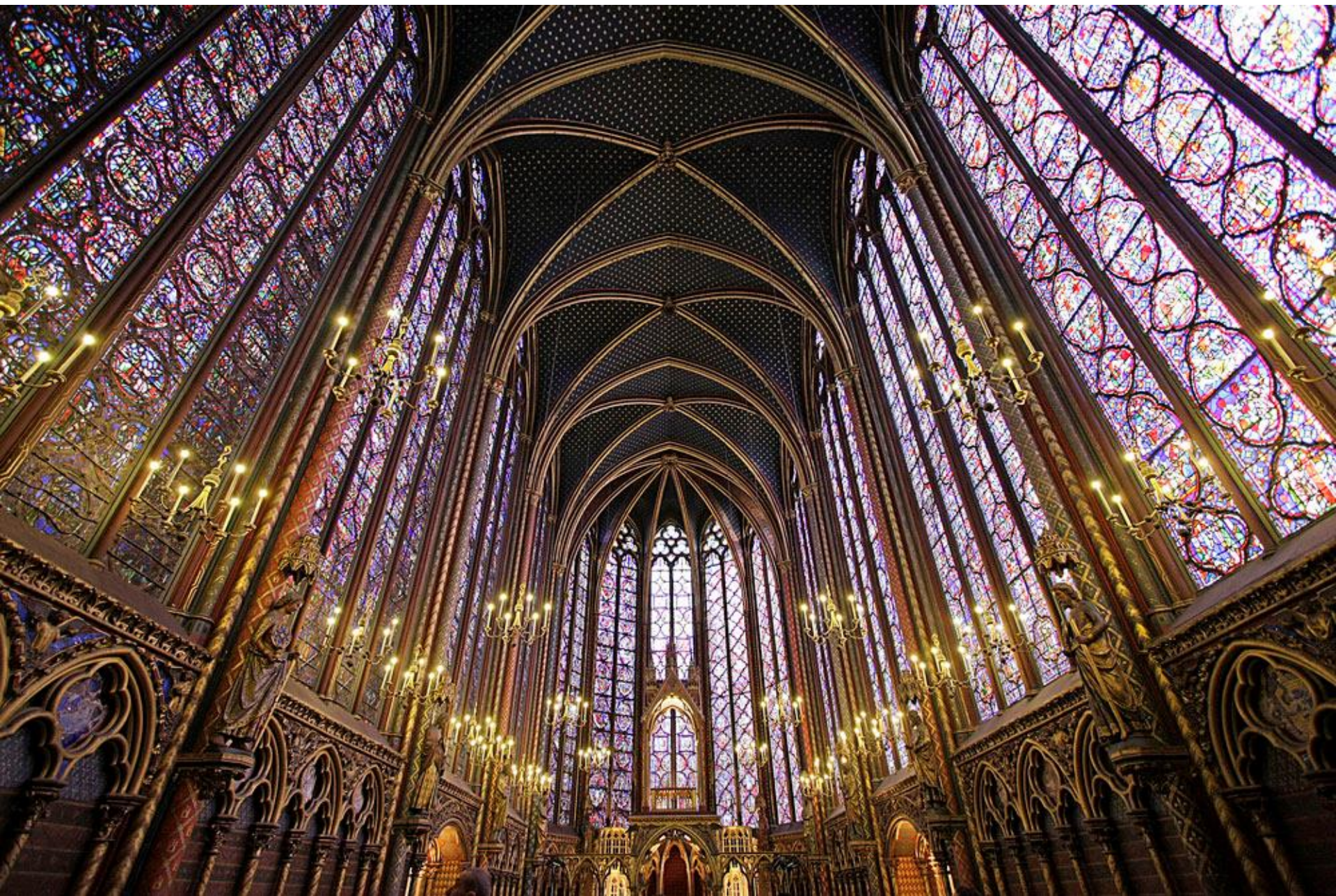

Beauvais

Sainte-Chapelle, Paříž, 1248

Saint Michel, 13.století

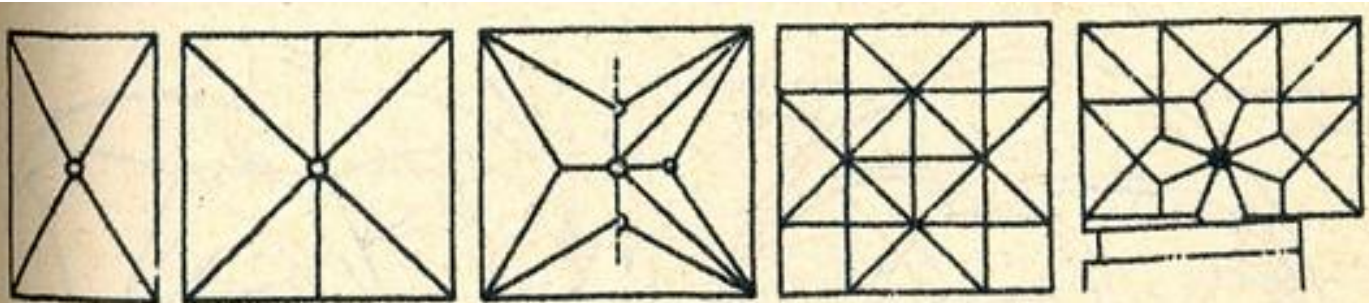
Papežský palác v Avignonu, 14.století

Pozdní gotika

- Místo lomeného oblouku se používá stlačený oblouk
- Žebrová klenba byla vystřídána klenbou síťovou, hvězdicovou a vějířovou
- Opěrný systém přestal být konstruktivní uměleckou nezbytností a proměnil se v dekoraci

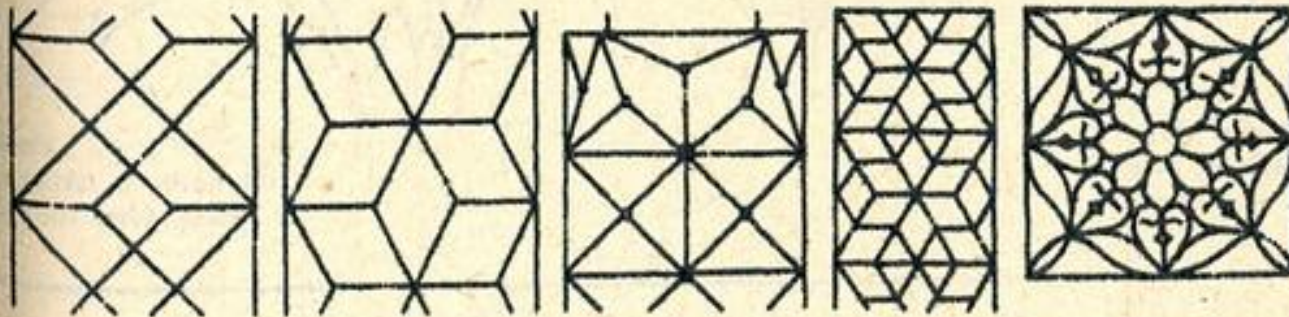
klenby

křížová

šestidílná

různé hvězdicové klenby

parléřovského
typu

síťová klenba
milevského
typu

obkročná

síťova
hvězdová

kroužená

Anglie

- Vliv Francie, stavitelé
- katedrála v Canterbury
- Anglie si našla vlastní styl - dlouhé a široké lodi, horizontalita, dekorativnost, hvězdové a síťové klenby, převýšené lomené oblouky
- Vrchol – Katedrála v Exeteru

Canterbury

Katedrála v Exeteru

Kaple sv. Jiří ve Windsoru

Itálie

- Gotika se nerozvinula vlivem silné umělecké tradice antiky
- Horizontalita se prosadila nad vertikálitou
- Opěrný systém nepřijali vůbec

S. Francesco v Bologni

Dóm v Miláně

Dóžecí palác v Benátkách

Florencie -radnice

Sochařství

- Funkce: náboženská (propagovat křesťanský názor katolické církve)
- Sochařství je spjato s architekturou, umělci vytváří monumentální díla
- Volné sochy přenosné – ze dřeva (řezbářství), ale i ze slonoviny a výjimečně z kamene

Portál v Saint Denis

**Katedrála v
Chartres,
kol. 1144–1230**

Portál v Chartres

detail

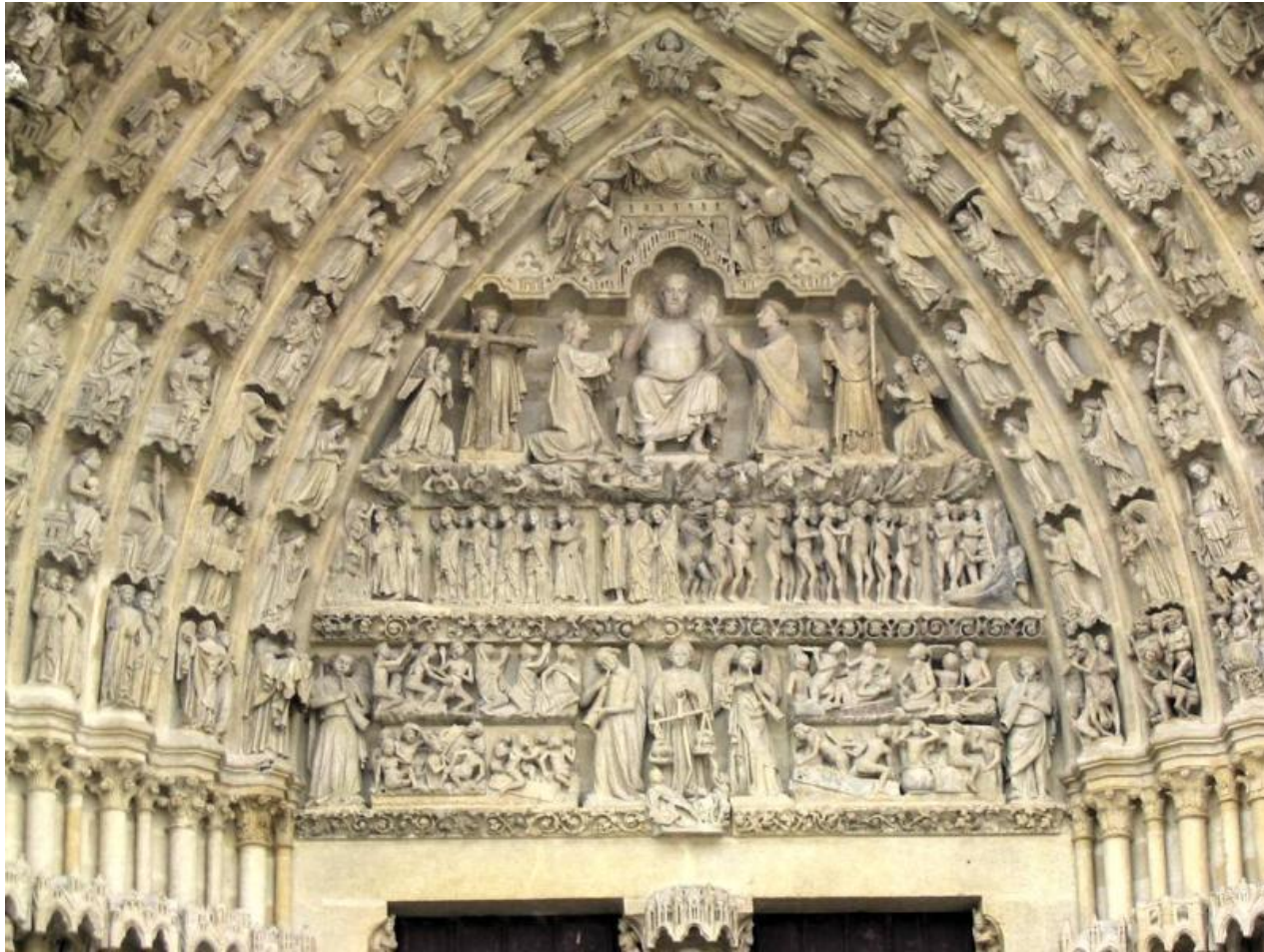

Katedrála v Chartres, portál severní příčné lodi, Melchidedech, Abrahám a Mojžíš, 1194

Portál v Amiens

Portál v Remeši

Claus Sluter, Dijon

Německo

- Vliv francouzských kameníků
- Bamberský jezdec, kolem 1235

Katedrála ve Štrasburku, portál jižní příčné lodi, Smrt Panny Marie, kol. 1230

Katedrála ve Štrasburku, portál jižní příčné lodi, kol. 1230

Veit Stoss, Smrt Panny Marie v

Mariánském kostele v Krakově (14477-1489)

Michael Pacher, oltář Sv. Wolfganga

1479-1481

Mistr Pavel z Levoče, hl.oltář v kostel sv.Jakuba

Niccolo Pisano (1220-1284)

Pisano (1295-1348)

Malířství

- Prosadilo se nejpozději
- Zprvu sloužilo církvi a vyjadřovalo náboženské ideje, později se objevuje realismus i světská témata
- Stále velmi častá malba na skle
- Velmi výrazná byla nástěnná malba
- Ve 14.století se prosadila desková malba

Saint Chapelles, vitraj

Avignon

Mistr Honoré 1296, breviář Filipa Sličného

Jan Pucelle, Hodinky vévody z Berry, kolem 1350

- Franko-vlámské prostředí
- Dvůr vévodů z Berry

Bratři z Limburka

Mistr z Flémalle

Jan van Eyck – Gentský oltář, 1432

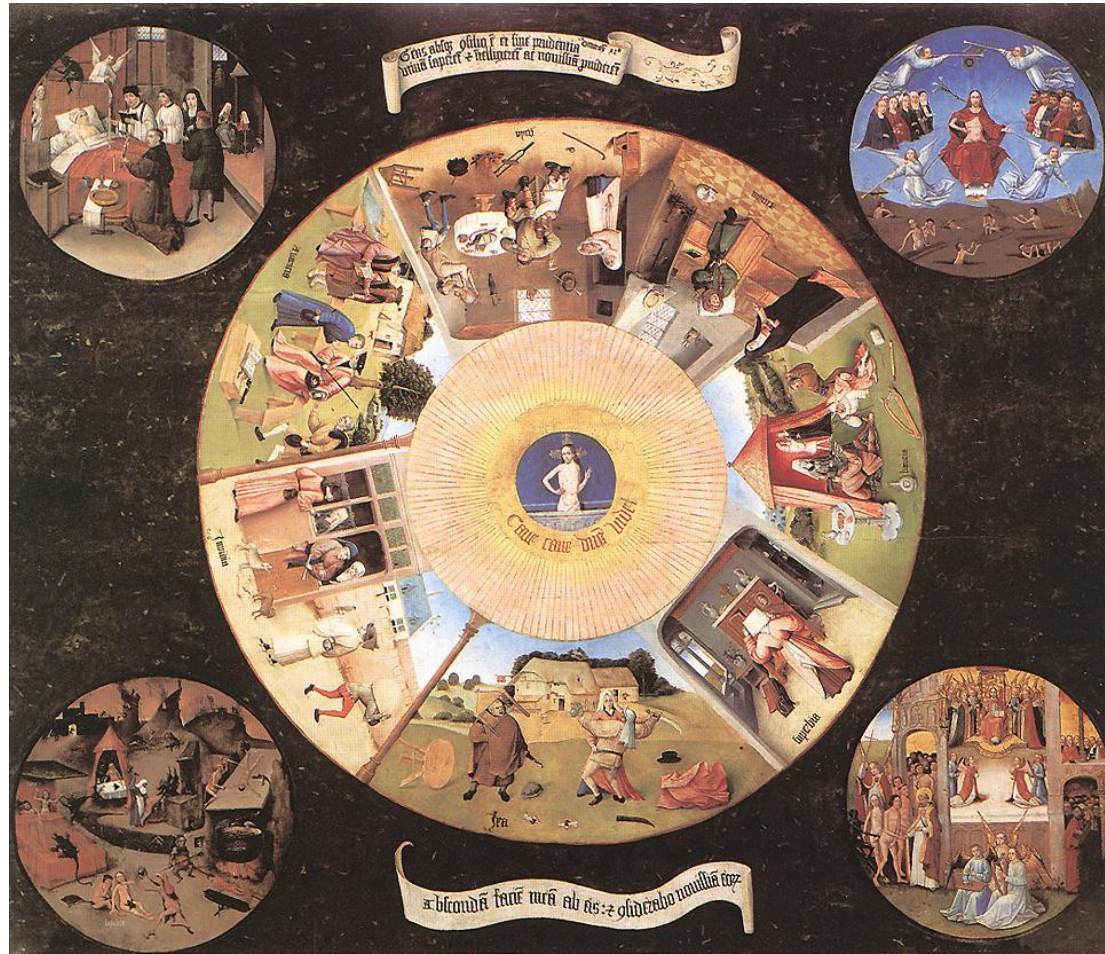
Rogier van der Weyden (1400-1464)

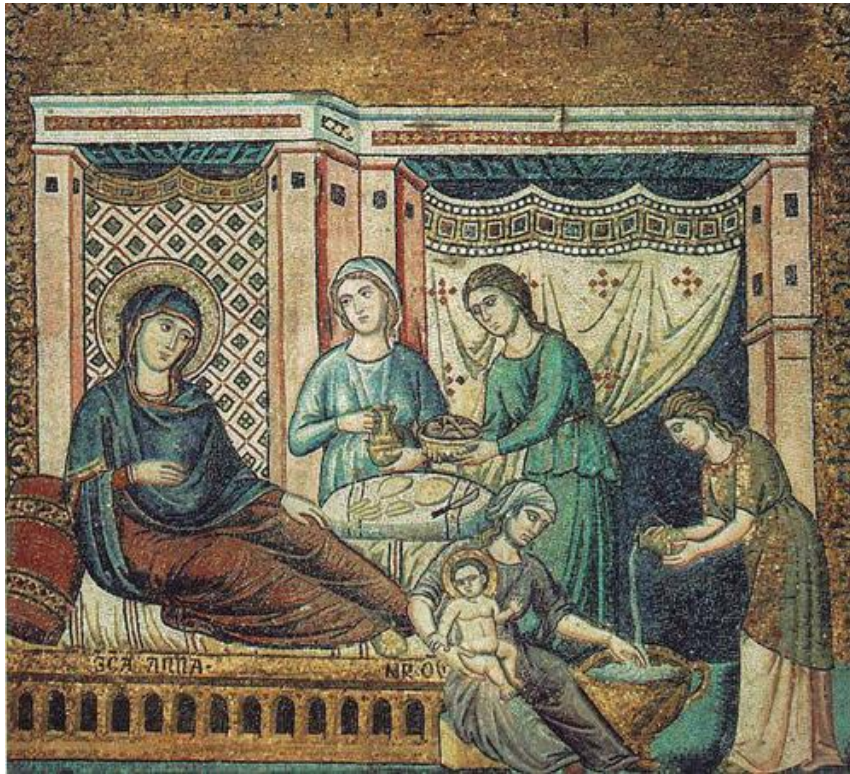
Hieronymus Bosch (1450-1516)

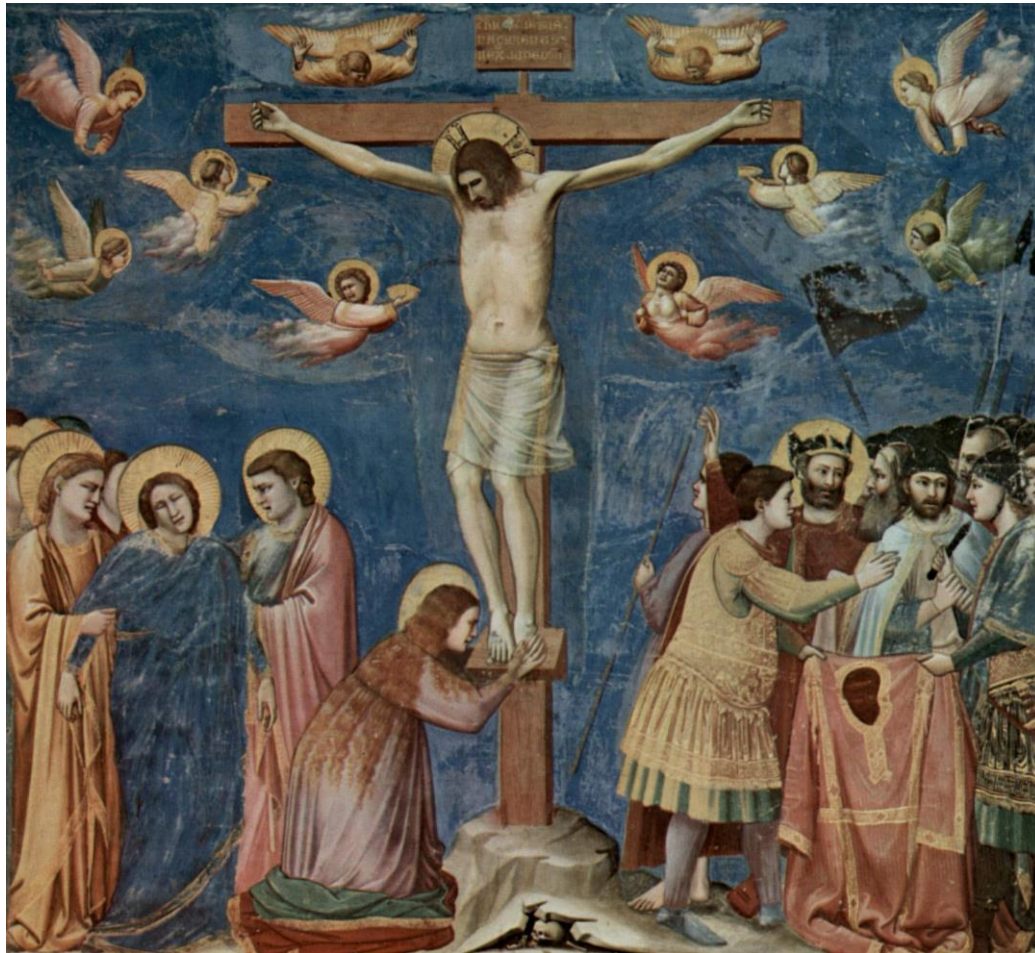

Pietro Cavallini (1250-1340)

Giotto di Bondone (1266-1337)

Kaple Scrovegniu

